

COVID-19 Haberi Çevirisinde Stratejiler: Guardian/Diken Örnekleme

DR. ÖĞR. ÜYESİ DUYGU TEKGÜL AKIN*

Öz

COVID-19 pandemisi sırasında halkın bilgilendirilmesi konusunda çevrimiçi haber portallarına büyük görevler düşmüş, dünyadaki gelişmelerin farklı dil topluluklarına aktarılması haber çevirisi aracılığıyla gerçekleşmiştir. Öte yandan, pandeminin ve pandemiyle ilgili yapılan bilimsel araştırmaların hızlı seyri, nihayetinde tıp bilgisi sınırlı olan gazeteci ve çevirmenleri terminoloji ve dil kullanımı açısından zorlamıştır. Bu makalede İngilizce 10 COVID haber metniyle bunların Türkçe çevirisi karşılaştırmalı olarak incelenmiştir. Erek metinler 2020-2022 yıllarında çevrimiçi gazete *Diken*'de yayınlanan derleme-çeviriler arasından seçilmiştir, kaynak metinler de bunların *The Guardian*'dan alınmış İngilizce asıllarıdır. Çalışma için oluşturulan 11408 sözcüklük bütüncü belirtikleştirme ve yeniden bağlama oturtma gibi bilimsel/teknik metin üretimi stratejileri açısından incelenmiştir. COVID-19'a özgü tıp terimleri, söz öbekleri ve halk sağlığı uzmanlarından alıntılar içeren kaynak metinlerin, diliçi çeviriyi de içeren bir popülerleştirme (Myers 2003) sürecinin sonucunda oluşturulduğu söylenebilir. Bu durumda dillerarası çeviri süreci ikinci bir popülerleştirmeye işaret eder ve bu çerçevede en sık kullanılan stratejilerden biri sadeleştirmedir (Liao 2016). Araştırmaya dahil edilen metinlerin hepsinin kısaltılarak çevrildiği (toplam 8280 sözcükten 3128 sözcüğe), ayrıca erek bağlamla ilgili bilgi ekleme gibi başka derleme-çeviri (Schäffner 2012) uygulamaları kullanıldığı gözlemlenmiştir. Dolayısıyla çalışma kapsamında hem kaynak metinler hem de erek metinler bilimin popülerleştirilmesi açısından karşılaştırmalı olarak çözümlenmiş, belirtikleştirme ve yeniden bağlama oturtma stratejilerine örnekler verilmiştir. Kaynak taraması çeviribilimde haber çevirisi, bilim metinleri çevirisi ve bilimin popülerleştirilmesi alanlarını kapsamıştır.

Anahtar sözcükler: haber çevirisi, COVID-19, bilim metinleri çevirisi, bilim haberleri çevirisi, bilimin popülerleştirilmesi, derleme-çeviri, transediting

STRATEGIES IN THE TRANSLATION OF COVID-19-RELATED NEWS: THE GUARDIAN/DİKEN SAMPLE

Abstract

Online news portals have assumed great responsibility in the flow of information during the COVID-19 pandemic as various linguistic communities kept up with global developments through translated news. On the other hand, as the pandemic and related scientific research unfolded at an unprecedented pace, terminology and phraseology have posed a challenge for journalists and translators, who inevitably have a limited grasp of the medical field. This article examines 10 COVID-related news items and their Turkish translations. The target texts have been transedited

* Bahçeşehir Üniversitesi, perihanduygu.tekgulakin@eas.bau.edu.tr, orcid: 0000-0002-6577-4272

Gönderilme tarihi: 10.10.2022

Kabul tarihi: 24.12.2022

by the online newspaper *Diken* in 2020-2022 and the source texts are the English originals from *The Guardian*. The 11408-word corpus has been analysed for strategies of scientific/technical text production such as explicitation and recontextualization. The source texts, laden with COVID-19-specific medical terms, phrases and quotes from public health experts are the outcome of a process of popularization (Myers 2003), which also includes intralingual translation. As such, interlingual translation constitutes a second round of popularization and one of the most commonly used strategies in this context is simplification (Liao 2013). All of the target texts are summary translations (reduced from 8280 down to 3128), moreover, one may observe other transediting (Schäffner 2012) practices such as the addition of information specific to the target context. Therefore the study covers a comparative analysis of both source and target texts in terms of popularization, followed by an illustration of the strategies of explicitation and recontextualization. Literature review covers news translation, scientific translation and the popularization of science.

Keywords: news translation, COVID-19, scientific translation, the translation of science news, the popularization of science, transediting

GİRİŞ

Bu çalışmanın amacı COVID-19 haberleri çevirisinde kullanılan stratejileri örneklendirerek çevirinin, pandemi döneminde bilgi akışındaki rolünü vurgulamaktır. Makale konu bakımından haber çevirisiyle bilim metinleri çevirisinin kesişim noktasında konumlandırılabilir; bu haliyle görece az çalışılan bu iki konuya (bkz. Nelissen ve McMartin 2023, s. 97) katkıda bulunmaktadır. Çalışma kapsamında çevrimiçi gazete *Diken*'de¹ yayınlanmış 10 derleme-çeviri² ve 2020 ve 2022 yılları arasında bunların *The Guardian*'da³ yayımlanmış İngilizce asılları karşılaştırılmalı olarak incelenmiştir. (Kaynak ve erek metinlerin listesi Ek'te verilmiştir.) Kaynak ve erek metinlerin oluşturduğu toplam 11408 sözcüklük bütüncü analiz edilmiş, çeviride kullanılan belirtikleştirme [explicitation], sadeleştirme, yeniden bağlama oturtma gibi stratejilerin izi sürülmüştür. Makalenin yöntembilimsel bir amacı ise özellikle Türkçeye çalışan araştırmacılar arasında COVID-19 bağlamında haber çevirisine yönelik araştırma potansiyeliyle ilgili farkındalık yaratmaktır.

Çalışma yöntem olarak kaynak metinlerle erek metinlerin karşılaştırmalı incelemesine dayanmaktadır. Nelissen ve McMartin'in (2023, s. 99) de ifade ettiği gibi, haber kaynaklarının yazılı basına göre daha sık belirtildiği çevrimiçi haberlere odaklanmak, erek metin-kaynak metin eşleştirmesini kolaylaştırmaktadır. Hem kaynak metinler hem de erek metinler bilimin popülerleştirilmesi açısından çözümlenmiş, belirtikleştirme ve yeniden bağlama oturtma stratejilerine örnekler verilmiştir. Kaynak taraması çeviribilimde haber çevirisi, bilim metinleri çevirisi ve bilimin popülerleştirilmesi alanlarını kapsamıştır.

¹ <https://www.diken.com.tr/>

² Tartışma bölümünde görüleceği gibi, derleme-çeviriyi "transediting" anlamında kullanmaktayım.

³ <https://www.theguardian.com/international>

Kaynak metinlere bir göz atacak olursak, *The Guardian*'ın Dünya, Bilim, Toplum, Çevre ve İş Dünyası bölümlerinde yayınlanan bu haberlerin genel olarak Britanya'da COVID-19'la ilgili yapılan araştırma sonuçlarını özetlediklerini söyleyebiliriz. Bilimsel raporlardan ve tıp araştırmacılarıyla yapılmış mülakatlardan alıntılarla desteklenen metinler, haliyle tıp terimleri içermektedir. Metinlerdeki terimlere şu örnekleri verebiliriz: “viral load” (KM4), “deep vein thrombosis” (DVT) (KM5), “nose and throat swabs” (KM6), “spike mutation” (KM8) ve “zoonotic (animal-borne)” (KM9). Cümleler orta uzunlukta olsa da metinler okuma kolaylığı için kısa paragraflara bölünmüştür. Bu metinlerin *Diken*'deki çevirilerine baktığımızda yine Britanya'da yapılan araştırmalara değinildiğini görüyoruz. Metinler gazetenin Dünya, Aktüel ve Sağlık bölümlerinde yayınlanmıştır. *The Guardian*'daki metinler ortalama 828 sözcükken, *Diken*'deki derleme-çeviriler ortalama 312 sözcüktür, yani metinler büyük ölçüde kısaltılarak çevrilmiştir. *Diken* metinleri de tıp terimleri içermektedir; yukarıda adı geçen terimler sırasıyla “viral yük” (EM4), “derin toplardamar pıhtılaşması” (DVT) (EM5), “burun ve boğaz sürüntüsü” (EM6), “spike proteini” (EM8) ve “zoonotik (hayvan kaynaklı)” (EM9) şeklinde Türkçeye aktarılmıştır. *Diken* metinlerinde de kaynak metinlerde olduğu gibi orta uzunluktaki cümleler, kısa paragraflar halinde düzenlenmiştir. *The Guardian*'da yayınlanan tüm kaynak metinler haberi hazırlayan gazetecinin imzasını taşıırken *Diken* metinlerinde herhangi bir editör veya çevirmen adına rastlamamaktayız.

Şimdi kısaca pandemi dönemindeki bilgi akışında çevirinin rolüne bakalım. Aşağıdaki bölümde kaynak taraması yapılacak, ardından COVID-19'la ilgili bilim haberlerinin çevirisi, popülerleştirme bağlamına oturtulacak, *Diken* çevirilerinde uygulanan stratejiler derleme-çeviri kavramıyla ilişkilendirilecektir.

PANDEMİDE ÇEVİRİ

Dünya Sağlık Örgütü Genel Direktörü Tedros Adhanom Ghebreyesus'un (2020) “infodemi” olarak nitelendirdiği COVID-19 salgını sırasında doğru ve güncel bilgi aktarımı, haberlerin filtrelenmesi ve (yeniden) bağlama oturtulması bir aciliyet teşkil etmiştir. Van Dijck ve Alinejad, hastalığın epidemiyolojisiyle sağlık iletişimi epistemolojisinin birbiriyle yakından bağlantılı olduğuna dikkat çeker (2022, s. 26). Hükümetler, vatandaşlarına bulaş riskinden korunmak için en etkili yöntemleri aktarırken çeşitli mecralardan yararlanmış ve çokdilli topluluklara ulaşmak için çeviri yatırımları yapmışlardır (Civico 2021, s. 5-7). Yalnızca okurların haber alma hakkı açısından değil, aynı zamanda kamu sağlığında risk azaltma önlemlerinin yaygınlaştırılması açısından gazetelere, çevrimiçi haber portallarına ve diğer internet bilgi kaynaklarına da büyük görevler düşmüştür (bkz. Pena-Díaz 2022, 267-269). Özellikle sokağa çıkma kısıtlamalarıyla birlikte okurlar hem bilgi edinmek hem de vakit geçirmek için sosyal medya ağlarına ve internet sitelerine yönelmişlerdir. Hatta O'Brien, Cadwell ve Lokot, COVID-19 pandemisinin hem gerçek hayatta, hem de çevrimiçi paralel dünyada ortaya çıkmış bir pandemi olduğunu ileri sürer (2022, s. 63).

Spoturno, pandemi döneminde basın sektöründe çalışan çevirmenlerin iş yüklerinin bazı durumlarda iki katına çıktığını aktarır (2022, s. 95). Pandeminin ve pandemiyle ilgili yapılan bilimsel araştırmaların hızlı seyri, nihayetinde tıp bilgisi sınırlı olan gazeteci ve çevirmenleri

terminoloji ve dil kullanımı açısından zorlamıştır. Gazeteciler ve çevirmenler son gelişmeleri ve Türkçe gündelik dile kazandırılan terimleri yakından takip etmiştir. *BBC Türkçe*'nin Mayıs 2020'de hazırladığı Koronavirüs Sözlüğü, bu duruma güzel bir örnek teşkil etmektedir. Bu sözlükte "anamnez"den "virüs"e 35 pandemi terimi açıklanmaktadır. *BBC Türkçe* gibi içeriğinin büyük bölümü çeviriye dayanan bir yayın organının çevirmenlerinin/editörlerinin böyle bir liste hazırlayıp okurlarıyla paylaşmış olması anlamlıdır.

Pandemi henüz güncelliğini korurken pandemi döneminde çeviri, henüz yeni araştırılmaya başlanmış bir konudur. Bu alanda 2023'e kadar yayınlanmış kapsamlı üç çalışma dikkati çekiyor. Birincisi Ton King Lee ve Dingkun Wang'ın (2022) yayına hazırladığı *Translation and Social Media Communication in the Age of the Pandemic* [Pandemi Döneminde Çeviri ve Sosyal Medya İletişimi], ikincisi Federico Marco Federici'nin (2022) derlediği *Language as a Social Determinant of Health: Translating and Interpreting the Covid-19 Pandemic* [Sağlıkta Belirliyiçi Rol Oynayan Sosyal bir Etmen Olarak Dil: Covid-19 Pandemisinde Yazılı ve Sözlü Çeviri], bir diğeri de Piotr Blumczynski ve Steven Wilson'ın (2023) editörlüğünü üstlendiği *The Languages of COVID-19: Translational and Multilingual Perspectives on Global Health* [COVID-19'un Dilleri: Küresel Sağlığa Çeviri ve Çokdillilik Açısından Bakış] adlı kitaptır. Bunların ilki, adından da anlaşılabilceği gibi sosyal medyaya odaklanmaktadır, diğeri ikisi ise konu bakımından daha çeşitlidir. Üçüncü derlemede birden fazla yazar (Blumczynski ve Wilson 2023, ss. 6-8; Arnaldi 2023, ss. 257-278) COVID'le ilgili metinlerin çevirilerinin incelenmesinin, gelişmekte olan çeviri odaklı tıbbi beşeri bilimler [translational medical humanities] (bkz. Robinson 2017, Arnaldi, Engebretsen ve Forsdick 2022) alanına katkıda bulunacağıın altını çizmektedir.

Genel olarak bakıldığında pandemide çeviri konulu araştırmaların bir kısmı toplum çevirmenliğine odaklanmaktadır. Hastanelerde yapılan sağlık çevirisi, çokdilli toplulukların pandemi dönemindeki sağlık hizmetlerine erişiminde kilit rol oynadığı için örneğin Runcieman (2020), Şan ve Duru (2020), Pena-Díaz (2022) bu alanda yapılan ilk çalışmalar arasında yerini almıştır. Öte yandan, COVID-19'la ilgili haberlerin çevirisiyle ilgili şimdiye kadar yalnızca iki uluslararası çalışma yayınlanmıştır:⁴ María Laura Spoturno (2022), COVID-19'la ilgili ABD ve Britanya kaynaklarında yayınlan bilimsel metinlerin Arjantin'deki gazetelerde yayınlanan çevirilerini incelemiştir; diliçi, dillerarası ve ortamlararası çeviri aracılığıyla pandemiye ilişkin söylemlerin çeşitli okur kitleleri için yerel ve küresel mecralarda yeniden çerçeveslendiği sonucuna varmıştır. Elisa Nelissen ve Jack McMartin (2023) ise Fflanca yayın yapan üç gazetede çıkan bilim haberlerini, kaynakları açısından ele alıp birincil ve ikincil verileri değerlendirme, gerektiğinde uzman görüşüne başvurma gibi stratejileri incelemiştir. Araştırmacılar bilim metinlerinin dolaşımında çevirinin rolünün daha etraflı bir biçimde araştırılmasının önemine vurgu yapar (s. 107).

Pandemi döneminde çeviri üzerine yapılan araştırmalarda sağlık çevirisinde güven konusu ön plana çıkmaktadır (bkz. Van Dijck ve Alinejad 2022, Pym ve Hu 2022, O'Brien, Cadwell ve

⁴ Pandemi haber çevirisiyle ilgili bir de araştırma projesine rastladım: McMartin ve diğelerinin KU Leuven'da başlattığı "The Circulation of Science News in the Coronavirus Era" [Koronavirüs Döneminde Bilim Haberlerinin Dolaşımı]. (bkz. <https://researchportal.be/en/project/circulation-science-news-coronavirus-era>)

Lokot 2022, Al-Sharafi 2022, Hu 2022, Pym vd. 2023). Okurlar edindikleri bilgilerin doğruluğundan ve güncelliğinden emin olmak ister. Van Dijck ve Alinejad, COVID-19 pandemisi gibi bir sağlık krizinde çevrimiçi platformlar ve sosyal medyanın okurlara aynı anda hem güven hem de güvensizlik telkin ettiğini ileri sürer (2022, s. 30). Erek metinlerin yayınlandığı mecra olan *Diken*'i bu bağlamda kısaca inceleyelim. 2014 yılında yayın hayatına başlayan *Diken*, yalnızca internette yayınlanmaktadır. İçerik bakımından muhalif bir yayın çizgisini benimseyen portal, "Yaramazlara Biraz Batar!" sloganını kullanıyor. Bu açıdan, merkez solda hizalanan *The Guardian*'a benzer bir siyasi eğilimi olduğunu söyleyebiliriz. Sosyal medyada aktif olan gazetenin Aralık 2022 itibariyle Twitter'da 1.414.943 takipçisi vardı. Türkiye'de haber yayılımında Twitter'ın önemli bir rol oynadığını ve okurların önemli bir kısmının haberlere Twitter'dan ulaştığını (Sütçü ve Bayrakçı, 2014; Atik Taşkına 2018) göz önünde bulundurursak, *Diken*'in okurlarına ulaşmada bu mecra etkili bir biçimde kullandığını söyleyebiliriz. Gazetenin hem eleştirel içeriği, hem de internette yayınlanması bakımından alternatif medyayı temsil ettiği söylenebilir (bkz. Özdemir 2016). Bu haliyle hükümetin açıkladığı verilere şüpheyle yaklaşan bir okur kitlesi tarafından güvenilir bulunuyor olabilir (krş. Knights vd. 2021). Pena-Díaz'ın (2022) çalışmasında okurlar için güvenin, bilimsel bilgilerden daha önemli olduğu ortaya çıkmıştır. Çok daha köklü bir gazete olan *The Guardian*'a göre daha spesifik bir okur kitlesi olsa da kendisini takip etmeyi seçenler için *Diken* haberlerinin belirli bir güvenilirliği olduğunu söylemek mümkündür.

Çalışma kapsamında incelenen 10 çevirinin altısında *The Guardian*'ın adı metin içinde zikredilmiş, (EM1, EM2, EM3, EM4, EM5 ve EM9) bazılarında kaynak metne bağlantı verilmiştir. Kaynağın belirtilmesi hem gazetecilik ilkeleri açısından, hem de tüm dünyanın gelişmeleri endişeyle takip ettiği pandemide *The Guardian*'ın temsil ettiği güvenilirlikten payına düşeni almak açısından önem teşkil etmektedir. Diğer dört çeviride ise kaynak belirtilmiyor (EM6, EM7, EM8, EM10).⁵ Haber çevirisiyle ilgili yapılan araştırmalarda kaynak metinlerin tespit edilememesi sık karşılaşılan bir durumdur (bkz. van Doorslaer 2010, s. 182). Hatta Bielsa ve Bassnett (2009), haber çevirisinin çeviribilimdeki kaynak metin, erek metin, yazarlık ve hatta çeviri gibi bazı temel kavramlarını sorgulattığını ileri sürer.⁶

BİLİMİN POPÜLERLEŞTİRİLMESİ

COVID-19'la ilgili bilim metinleri, popülerleştirilme yöntemiyle okurlar arasında dolaşıma sokulmaktadır. Calsamiglia ve van Dijk'a göre popülerleştirme, "çok çeşitli iletişim olayları ve metin türlerini kapsar; uzmanlık bilgisinin 'gündelik' veya 'sade okurun anlayacağı' bilgiye dönüştürülmesini, bilim söyleminin, basın organlarının veya başka kurumların kamu söyleminde yeniden bağlama oturtulmasını içerir" (2004, s. 370). Uzmanlar tarafından ve uzmanlara hitaben yazılmış bilim metinlerinin sade okurlar için kısaltılıp sadeleştirilerek, yeniden bağlama

⁵ Erek metinlerin, kaynak metinlerin çevirisi olduğu, aynı gün veya ertesi gün yayınlanmalarından, Britanya'da yapılmış araştırmaları aktarmalarından, içerik olarak çoğunlukla kaynak metinlerle örtüşmelerinden anlaşılıyor. *The Guardian*'ın imzalı haber metinleri haber ajanslarından alınmış bilgilerle değil, kendi gazetecilerinin derlediği bilgilerle hazırlanmaktadır. Dolayısıyla içeriği *The Guardian* metinleriyle örtüşen haberlerin, bir ajanstan alınmış olma ihtimali yoktur.

⁶ İngilizce ikincil kaynaklardan çeviriler yazara aittir.

oturtularak ifade edilmesi, diliçi çeviriye benzer bir süreci içerir (Myers 2003). Popülerleştirilme aracılığıyla oluşturulan bir metnin başka bir doğal dile çevrilmesi ikinci bir popülerleştirme sürecine işaret eder, çünkü sıklıkla kısaltma, sadeleştirme, yeniden bağlama oturtma yöntemlerine yeniden başvurulur. Popülerleştirme, bilim haberlerinin üretiminde sık kullanılan bir yöntemdir (Calsamiglia ve van Dijk 2004) ve çevrimiçi mecralar, çeviri popüler bilim metinlerinin yaygınlaştırılması açısından önemli olanaklar sunar (bkz. Tekgül 2019). Ama popülerleştirme salt bir “sadeleştirme”den ibaret değildir (Liao 2016), okurlarla “yakınlık” [proximity] (Hyland 2010) kurmaya yönelik düzenlemeler yapılır.

Bu noktada makalenin konusunu oluşturan popülerleştirme sürecinde bir örnek metin zincirini incelemek yararlı olacaktır. *Diken* internet sitesinde 29.01.2022 tarihinde yayınlanan “‘Uzun Covid’ Araştırması: Nefes Darlığı Yaşayanların Akciğerlerinde ‘Mikro Hasar’” başlıklı metin (EM10) *The Guardian*’da aynı gün yayınlanan “Long Covid Study Finds Abnormality in Lungs that Could Explain Breathlessness” [Uzun Covid Araştırmasında Akciğerlerde Nefes Darlığını Açıklayabilecek Anormallik Bulundu] (KM10) metninden hareketle üretilmiştir. Metinde Britanya’da yapılan araştırma sonuçları okurlara aktarılmakta, Oxford Üniversitesi’nden bir araştırmacının sözlerine yer verilmektedir. Fakat erek metnin, kaynak metinden çok daha kısa olduğu dikkati çekmektedir: 714 sözcüklük *The Guardian* metni, 134 sözcüklük bir özet çeviri halinde verilmiştir. Kaynak metin birden fazla çalışmayı özetlemekte, metnin gövdesinde de birden fazla araştırmacıdan alıntı aktarılmaktadır. *The Guardian* metnini incelediğimizde, onun da başka bir metnin özetini içerdiğini görmekteyiz, zira burada adı geçen araştırmalardan birinin ön sonuçları BioRxiv adında bir baskı öncesi sunucusunda yayınlanmıştır. Bu sunucu, laboratuvar sonuçları raporlanan ama henüz hakem değerlendirmesi sürecini tamamlamış çalışmaların özetlerini basınla ve genel okur kitlesiyle paylaşmayı amaçlayan bir sitedir. Araştırma özetinin daha sonra aynı araştırma kuruluşuyla ilişkilendirilen MedRxiv sunucusuna aktarıldığı anlaşılmaktadır (bkz. Grist vd. 2022). “The Investigation of Pulmonary Abnormalities Using Hyperpolarised Xenon Magnetic Resonance Imaging in Patients with Long-COVID” [Uzun COVID’li Hastalarda Hiperpolarize Xenon Manyetik Rezonans Görüntüleme Sistemiyle Solunum Anormalliklerinin Araştırılması] başlıklı 3050 sözcüklük araştırma makalesi, sağlık bilimleri alanındaki uzmanlara hitaben yazılmıştır ve dolayısıyla alana özgü terimler, kısaltmalar ve söz öbekleriyle doludur. Fakat metin zincirinin diğer halkalarına da bakarsak, nihayetinde bu kaynak metnin de başka metinlerden beslendiğini söylemek mümkündür. Kaynakçasında başka 13 makaleye atıfta bulunan metin, bu makalelerin bazılarının özetlerini içermektedir. Öte yandan metin zincirinin diğer tarafında, *Diken*’in Türkçe metninin sosyal medya platformlarında paylaşılması da zincire bir ortamlararası çeviri halkası eklendiğini göstermektedir. Örnek metin zinciri, Şekil 1’de görselleştirilmiştir.

Sonuç olarak metin zinciri baş tarafında diliçi, ortasında dillerarası ve sonunda da ortamlararası çeviri süreçlerini içermektedir, bu örnek de COVID-19 haberlerinin çoklu çeviri süreçleri sonucunda dolaşıma girdiğini öne süren Spoturno’nun (2022, s. 96) iddiasını destekler niteliktedir.

Kaynak metinleri yakınlık özellikleri açısından incelediğimizde sıradan okurların tıp terimlerini anlayabilmesi için belirtikleştirmeye başvurulduğunu görüyoruz. Örneğin KM3’te

“encephalitis” [ensefalit] teriminin hemen arkasından “swelling of the brain” [beynin iltihabı] açıklaması gelmektedir. KM4’teki bir alıntıda “R” kısaltması köşeli tırnak içinde “[reproduction number]” [bulaştırma katsayısı] şeklinde açıklanmıştır. Son olarak KM9’da “viral spillover” [viral geçiş] ifadesi, yine köşeli tırnak içinde “[ie the first transmission from a wild animal]” [yani bir yaban hayvanından ilk bulaş] diye açıklanmıştır. Öte yandan metinlerin uygun görsellerle desteklendiği görülmüştür. Örneğin “Jabbed Adults Infected with Delta ‘can Match Virus Levels of Unvaccinated’” [Delta Enfeksiyonlu Aşılı Yetişkinlerin Virüs Düzeyleri Aşısızlarınkine Yaklaşabiliyor] başlıklı KM6’da, kalabalık bir kaldırımda birbirine yakın bir biçimde yürüyen yayaların bir fotoğrafı kullanılmış, ayrıca günlük vaka, ölüm ve birinci, ikinci ve üçüncü doz aşılama verileri tablolar halinde okurlara sunulmuştur.

Erek metinlerdeki popülerleştirmeye dair en büyük gösterge, metinlerin toplamda 8380 sözcükten 3128 sözcüğe düşürülmüş, yani kaynak metinlerin %62’sinin atılmış olmasıdır. Metinlerin sadeleştirilme ve yeniden bağlama oturtma sürecinde böyle bir yol izlenmiştir, ama kaynak metinlerle erek metinlerin sözcük yoğunluğu karşılaştırıldığında herhangi bir azalma olmadığı görülmüştür.⁷ Öte yandan, Avustralya’da yapılan bir ankette, COVID-19’la ilgili haberler geldikçe vatandaşlardaki endişe düzeyinin arttığı ortaya çıkmıştır (Park vd. 2020, s. 22). Pena-Díaz da risk iletişiminde kültürel farklılıkların hesaba katılması gerektiğini hatırlatır (2022, s. 268). Bu durumda okurları gereksiz ayrıntıya boğmamak, makul bir strateji olarak karşımıza çıkıyor. *Diken*’in hedef kitlesinin çok ilgisini çekmeyecek bölümlerin atıldığını söyleyebiliriz. Örneğin KM8’den çıkarılan uzunca bir bölüm, DSÖ’nün bir raporundan alınmıştır ve yoğun tıp terimi içermekte, bu haliyle daha çok uzmanlara hitap etmektedir:

“The presence of multiple mutations of the spike protein in the receptor-binding domain suggests that Omicron may have a high likelihood of immune escape from antibody-mediated protection,” the WHO said. “However, immune escape potential from cell-mediated immunity is more difficult to predict. Overall, there are considerable uncertainties in the magnitude of immune escape potential of Omicron.” (KM8)

[DSÖ raporunda “Spike proteininde çoklu mutasyonların varlığı, reseptör bağlama alanında Omicron’un antikör korumasından kaçış ihtimalinin yüksek olduğunu göstermektedir” ifadesi kullanıldı. “Fakat hücre bağışıklığından kaçış potansiyelini tahmin etmek daha zordur. Genel olarak Omicron’un immün kaçış potansiyelinin boyutuyla ilgili büyük belirsizlikler bulunmaktadır”.]

Yukarıdaki örnekte “receptor-binding domain”, “immune escape” ve “cell-mediated immunity” gibi tıp terimleri görmekteyiz, bunların Türkçe karşılıkları bulunup kullanılsa da sıradan okur kitlesi tarafından anlaşılması zordur.

KM1’den atılan bir cümle ise Britanya’da pandeminin günlük hayattaki seyri hakkında bilgi vermektedir: “The warm weather will bring welcome respite to lockdown Britain – and put pressure on authorities trying to control crowds and gatherings” (KM1). [Sıcak havalara, sokağa

⁷ Sözcük yoğunluğunun hesaplanmasında AntConc yazılımı (Laurence 2018) kullanılmış ve kaynak metinler bütüncesi için rakam [type/token ratio] 0,4’ken erek metin bütüncesi için bu rakamın 0,5 olduğu bulunmuştur. Program yapım ekleriyle çekim eklerini birbirinden ayırt etmediği için farklı çekim ekiyle biten her sözcüğü farklı bir sözcük olarak saymaktadır. Bu durumda farklı dillerde yazılmış metinlerin sözcük yoğunluğunun bu yazılımla karşılaştırılması isabetli bir sonuç vermese de yine de sözcük yoğunluğunun düşmemiş olması anlamlı bir göstergedir.

çıkma kısıtlamasının uygulandığı Britanya'ya rahat bir nefes aldırarak, kalabalık buluşmaları kontrol etmeye çalışan yetkililer ise ter dökecek.] Bu bilgiler Türkiye'de yaşayan okurlar için ilgi çekici değildir.

Çeviride atılan bazı cümlelerin de başka kaynaklardan (örn. akademisyenlerle mülakatlardan, DSÖ raporlarından) alıntılar olduğunu hatırlatalım. Bu durumun şöyle bir açıklaması olabilir: Alıntıların çevirisinde daha kaynak-odaklı bir çeviri yaklaşımı sergilenmesi uygun olacağı için, terimlerle ve özel alan kullanımlarıyla dolu alıntılarının kaynak-odaklı bir yaklaşımla çevirisinin sağlık uzmanı olmayan çevirmenlerce yapılması da kolay olmayacağı için, atılacak cümlelerin alıntılar arasından seçilmiş olması mantıklıdır.

Çeviride kullanılan belirtikleştirme stratejilerini de popülerleştirme çerçevesinde inceleyebiliriz. İlk olarak, kaynak metinlerde yapılan açıklamalar çevrilmiştir. Örneğin KM3'teki "pathogens" terimi "organisms that cause disease" şeklinde açıklanmış, bu da EM3'te "patojenler (hastalığa neden olan organizmalar)" şeklinde çevrilmiştir. Yine aynı metinde "antimicrobial resistance" kavramı "the emergence of drug-resistant superbugs, partly due to a lack of antibiotics in lower-income countries" şeklinde açıklanmış, EM'ye de "antimikrobiyal direnç" teriminin arkasından "(kısmen düşük gelirli ülkelerde antibiyotik eksikliği nedeniyle ilaca dirençli süper böceklerin ortaya çıkması)" açıklaması yapılmıştır. Öte yandan kaynak metinlerde açıklanmayan bazı ifadeler de açıklık getirildiğini görmekteyiz: KM10'daki "routine tests" ifadesi "rutin testlerde (röntgen, tomografi)" şeklinde çevrilerek okurlara ek bilgi verilmiştir.

Kaynak metinlerde okurlarla yakınlık kurmak için görseller kullanıldığından söz etmiştik. Kaynak metinlerde de çeşitli görseller kullanılmış, ama telif hakkı kuralları gereği kaynak metinlerde kullanılanlardan farklı resimlere yer verilmiştir. Örneğin kaldırımında yürüyen kalabalık yaya grubu fotoğrafıyla verilen metnin (KM6) çevirisine, ücretsiz fotoğraf sitesi Unsplash'ten alınmış bir virüs fotoğrafı eşlik etmektedir (EM6).⁸ Erek metinlerde ayrıca okumayı kolaylaştıracak ara başlıklar kullanıldığı görülmektedir. Örneğin "Flu Jab may Reduce Severe Effects of Covid, Suggests Study" [Araştırmaya Göre Grip Aşısı Covid'in Ağır Etkilerini Hafifletebilir] başlıklı KM5 tek bir başlıkla verilirken, "Grip Aşısı, Corona Virüsün Bazı Ciddi Etkilerini Azaltıyor Olabilir" başlıklı EM6'ya ayrıca "Covid-19 Aşısının Yerine Hiçbir Şey Geçemez..." ve "Başka Bulgularla da Desteklenmeli" ara başlıkları eklenmiştir. Koyu puntuyla yazılmış ara başlıklar, metnin içeriğine dair bir bakışta fikir edinmeyi kolaylaştırmaktadır.

DERLEME-ÇEVİRİ

Erek metinlerde yapılan bu düzenlemeler kuşkusuz akla çeviribilimde kullanılan ve Türkçeye derleme-çeviri olarak aktarabileceğimiz *transediting* kavramını getiriyor. Stetting'in 1989 yılında "derleme ve çeviri arasındaki gri alanla baş etmek için yeni bir terim" (s. 371) ifadesiyle ortaya attığı kavram, erek metin okurunu gözeterek yapılan kültürel uyarlamaları, metni daha anlaşılır hale getirmek için yapılan iyileştirmeleri içeriyor. Bunlara yeniden ifade etme, özetleme, metin ekleme ve çıkarma gibi stratejileri dahil edebiliriz. Van Doorslaer'e göre derleme-çeviri hem bir yaratım, hem de bir "yeniden yaratım" süreci teşkil ediyor (2009, ss. 182-183). Schäffner (2012),

⁸ bkz. <https://unsplash.com/photos/rmr8D3FNUNY>

çeviride yapılan düzenlemelere çeviri teriminden başka bir karşılık aranmasının çeviriye yönelik dar bir anlayışa dayalı olduğunu iddia etmiştir fakat derleme-çeviri bugün çeviri araştırmalarında belirli ölçüde yerleşmiş durumdadır.

Hem bilimin popülerleştirilmesi, hem de derleme-çeviri, metnin yeniden bağlama oturtulmasını içermektedir. *Diken* çevirilerinde de yeniden bağlama oturtmaya örnekler verebiliriz. İlk olarak kurum adlarına bakalım: Örneğin KM1'deki "Imperial College London" özel adı EM1'de "Britanya'nın başkenti Londra'daki Imperial College" şeklinde açıklanmıştır. KM5'teki "the government's New and Emerging Respiratory Virus Threats Advisory Group (Nervtag)" [hükümetin Yeni ve Büyümekte Olan Solunum Yolları Virüs Tehditleri Danışma Grubu] ifadesi ise "Britanya'da hükümetin salgınla mücadeledeki danışmanları" şeklinde çevrilmiştir. Bu şekilde sözcük ve cümle düzeyinde düzenlemeleri birçok çeviride bulabiliriz ama birden fazla paragraf eklenmesi derleme-çeviri çerçevesinde ele alınabilecek bir olgudur. Hayvanların serbest gezindiği çiftliklerin biyogüvenlik açısından oluşturdukları riskleri ele alan KM9'un çevirisinde (EM9), önce *The Guardian*'ın metni özetlenmiş, sonra da Türkiye'ye özgü bilgilerin verildiği yeni bir bölüm eklenmiştir. Sayılarla ifade edecek olursak, *The Guardian*'ın 853 sözcüklük metninin 279 sözcükte özetlendiğini, arkasına ise 160 sözcüklük bir bölümün eklendiğini söyleyebiliriz. "Kafessiz Türkiye: Biyogüvenlik Önlemlerini Artıran Sistemler Var" başlığını taşıyan bu dört paragraflık yeni bölümde Kafessiz Türkiye adlı sivil toplum kuruluşunun başkanından uzunca bir alıntı aktarılmakta, hayvanların serbest gezdiği çiftlikler biyogüvenlik açısından değerlendirilmektedir.

Derleme-çeviri uygulamalarına bir örnek de konusu birbirinden farklı üç haberin aynı metin içinde aktarıldığı EM8'dir. Burada Omicron varyantının küresel sağlık için büyük risk oluşturduğunu anlatan 626 sözcüklük *The Guardian* haberi 238 sözcükte özetlenmiş, arkasına "Britanya G7 Bakanlarını Acil Toplantıya Çağırarak" başlıklı 142 sözcüklük bir bölüm ve "Test Kitleri Varyantta da Doğru Sonuç Veriyor" başlıklı 61 sözcüklük bir metin eklenmiştir. Bu üç bölümdeki bilgilerin hangi kaynaklardan alındığı, üçünün de aynı kaynaktan mı, yoksa farklı kaynaklardan mı alındığı belirtilmediği için bu metin van Doorslaer'in (2010, s. 182) işaret ettiği kaynak belirleme "sorununa" iyi bir örnek teşkil etmektedir. Nelissen ve McMartin'in (2023, s. 106) araştırmasında, kaynağın belirtildiği çeviri haberlerde daha kaynak-odaklı çeviri stratejileri benimsendiği ortaya çıkmıştır. Aynı doğrultuda *The Guardian*'a veya başka bir kaynağa atıfta bulunmayan bu haber metni, daha serbest derleme-çeviri stratejileriyle oluşturulmuştur.

Pandemi döneminde güncel haber akışının büyük önem arz ettiğine daha önce değinmiştik. Bu da hızlı çeviri ve sık güncelleme zorunluğunu da beraberinde getirmektedir, ama zaman darlığı yüzünden, belki de biraz da derleme-çevirinin tanıdığı esneklik sayesinde çeviride istenmeyen anlam kaymaları oluşabilmektedir. İncelenen kaynak metinlerin üçüncüsünde Hollanda'daki sivil toplum kuruluşu Acces to Medicine Foundation'ın yöneticisi Jayasree K. Iyer'in sözlerine yer verilmiştir. Burada Iyer, Nipah virüsünün Çin'de bir salgına yol açma ihtimali üzerinde durmaktadır:

Iyer highlighted an outbreak of the Nipah virus in China, with a fatality rate of up to 75%, as potentially the next big pandemic risk. Iyer talked about the Nipah virus in general and that an outbreak in a large country like China could be catastrophic. There is currently no Nipah outbreak in China. (KM3)

[Iyer, ölüm oranı %75 olan Nipah virüsünün Çin’de yol açacağı bir salgının bundan sonra karşılaştığımız en büyük pandemi riski olabileceğini kaydetti. İyer, Nipah virüsü hakkında genel bilgi verdi ve Çin gibi büyük bir ülkede başlayacak bir salgının felakete yol açabileceğini ifade etti. Çin’de şu anda bir Nipah salgını bulunmamaktadır.]

Görüldüğü gibi Nipah virüsünün Çin’de yayılması, farazi bir senaryodur ve bunu vurgulamak için Çin’de hâlihazırda bir Nipah salgını olmadığını altı çizilmiştir. Şimdi bu paragrafın EM3’teki çevirisine bakalım:

Vakfın yönetici direktörü Jayasree K. Iyer, *ilk olarak Çin’de ortaya çıkan* ve ölüm oranının yüzde 75’e kadar çıktığı tespit edilen Nipah virüsünün yol açacağı bir salgının, ‘bir sonraki pandemi olabileceğinin’ altını çizdi. (EM3) (vurgu eklenmiştir)

Bu erek metindeki “ilk olarak Çin’de ortaya çıkan” ifadesi, Nipah virüsünün hâlihazırda Çin’de görüldüğü izlenimini uyandırabilir. Güneydoğu Asya ülkelerinde görülen bu virüsün Çin nüfusuna sıçradığına dair henüz bir bilgi bulunmamaktadır (bkz. Muz 2019, CDC 2021). Öte yandan, “ilk olarak Çin’de ortaya çıkan” ifadesi, COVID-19 virüsü için Türkçe haber metinlerinde sık kullanılan bir kalıp haline gelmiştir ve bu metne de bir dalgınlık sonucu eklenmiş olması olasıdır. Bilim metinlerinde ince ayrımların bir ölçüde ortadan kaybolduğu bilinmektedir (Schwartz vd. 2012). Öte yandan, pandemi gibi endişe uyandıran bir dönemde böyle bir izlenim okurları telaşa sevk edebilir. İstenmeyen bir anlam kaymasının olası sonuçları, çevirinin etik boyutuna dikkat çekmektedir. Spoturno’nun (2022, s. 109) da işaret ettiği gibi, küresel bir sağlık krizinde bilimsel bilgilerin halka aktarılması bir sosyal ve etik sorumluluk içerir. Ayrıca Pym ve Hu’nun sivri bir dille ifade ettiği gibi, “çevirilere duyulan güvensizlik, özellikle aşındırıcı bir solventtir” (2022, s. 45).

SONUÇ

Bu çalışmada COVID-19’la ilgili haberlerin çevirisinde kullanılan stratejileri inceledik. Erek metinlerin sadeleştirme, belirtikleştirme, metin atma/ekleme gibi karmaşık bir süreç sonucunda üretildiğini örnekleriyle birlikte gördük. Gerek kaynak metinlerin gerekse erek metinlerin popülerleştirilmesinin pandemi döneminde bilgi akışına hizmet ettiği sonucuna varabiliriz. Ayrıca haber çevirisinin, gazetecilik etiğine paralel bir etik boyutu olduğu da bir kez daha ortaya çıkmıştır. Bir yandan terimlerin ve alana özgü söz öbeklerinin açıldığı bu bilgi akışı sayesinde halkın sağlık okuryazarlığı geliştirilebilir. Öte yandan, okurlara yanıltıcı bilgiler aktarırsa pandeminin yarattığı endişe atmosferine katkıda bulunulabilir.

Bu çalışma, kapsamı bakımından sınırlı olsa da belki de pandemi ve bilim haberi çevirisi konusunda Türkiye’de yapılan ilk araştırmadır. Türkçeyle ilgili araştırma yapan akademisyenlere pandemi haber çevirisi konusunun hem nitel hem de nicel yöntemlerle araştırılmaya açık bir konu olduğunu hatırlatmaktadır. İleride yapılacak çalışmalar daha büyük veri setlerine dayanabilir, başka dil çiftlerine ve başka yayın organlarına odaklanabilir. Metin üretimi sürecinde etkin rol oynayan çevirmen/editörlerle mülakatlar yapılabilir, dış haberler birimlerinde etnografik çalışmalar yürütülebilir, çeviri haberlere ne derece güvenildiğini görmek için okurlarla odak grupları düzenlenebilir. Dahası, bilim haberi çevirisi aracılığıyla günlük dile yerleşen terim ve söz öbeklerinin telif haber metinlerinde görülme ve sosyal medya kullanıcıları tarafından kullanılma

sıklığı üzerinden analizler yapılabilir. Çevirinin farklı toplumlardaki pandemi tecrübelerine yansımaları, ya da tam tersi, kültürün pandemiyle ilgili haber metinlerine yönelik çeviri uygulamalarına yansımaları incelenebilir. Ele alınabilecek diğer konular arasında TV’de yayınlanan demeçlerin eşzamanlı dillerarası çevirisi ve işaret diline göstergelerarası çevirisi, sağlık çalışanlarının hazırladığı vlogların altyazı veya dublaj çevirisi, çeviri zincirinde insan eyleyenlerin ve teknolojinin (örn. çeviri bellekleri ve makine çevirisi araçları) rolü, pandemi döneminde birbiriyle rekabet halindeki anlatıların (örn. bir yandan bilime dayalı pozitivist yaklaşımlar ve risk önleme kampanyaları, öte yandan aşı karşıtlığı ve komplo teorileri) çeviri aracılığıyla yayılması, güncel haberlerin Türkiye’deki farklı dil topluluklarına ulaştırılması ve çeşitli mecralarda COVID-19 haberi çevirisi vesilesiyle Çinlilere, Hintlilere, Kuzey Avrupalılara, farklı ülkelerdeki aşı karşıtları gruplarına vb. yönelik ulusal ve kültürel imgelerin yayılması bulunuyor. Bu konularda yapılacak çalışmalar, yukarıda anılan yazarların da vurguladığı gibi, çeviri odaklı tıbbi beşeri bilimler alanının zenginleşmesine ve Türkiye’de görünürlüğünün artmasına yardımcı olacaktır.

KAYNAKÇA

- Al Sharafi, Abdul Gabbar (2022). “Credibility in Risk Communication: Oman’s Official Arabic COVID-19 Risk Communication and Its English Translation.” *Language as a Social Determinant of Health: Translating and Interpreting the Covid-19 Pandemic*. Federico Marco Federici (Yay. Haz.), 147-178. Cham: Palgrave Macmillan.
- Arnaldi, Marta (2023). “Translational Futures: Notes on Ecology and Translation from the COVID-19 Crisis” *The Languages of COVID-19: Translational and Multilingual Perspectives on Global Healthcare*. Piotr Blumczynski ve Steven Wilson (Yay. Haz.), 249-265. New York ve Londra: Routledge.
- Arnaldi, Marta; Engebretsen, Eivind ve Forsdick, Charles (2022). “Translating COVID-19: From Contagion to Containment.” *Journal of Medical Humanities*, 43: 387-404.
- Atik Taşkıran, İlke (2018). “Dijital Gazetelerin Sosyal Medya Stratejileri ve Sosyal Medyanın Haber Okunurluğuna Etkisi.” *Akdeniz Üniversitesi İletişim Fakültesi Dergisi*, 30: 218-240.
- BBC Türkçe (2020). “Koronavirüs Sözlüğü: Hangi Terim Ne Anlama Geliyor?” 12 Mayıs, <https://www.bbc.com/turkce/haberler-dunya-52630571> (erişim 22.12.2022)
- Bielsa, Esperança ve Bassnett, Susan (2009). *Translation in Global News*. Londra: Routledge.
- Blumczynski, Piotr ve Wilson, Steven (Yay. Haz.) (2023). *The Languages of COVID-19: Translational and Multilingual Perspectives on Global Healthcare*. New York ve Londra: Routledge.
- Calsamiglia, Helena ve van Dijk, Teun A (2004). “Popularization Discourse and Knowledge about the Genome.” *Discourse & Society*, 15(4): 369-389.
- CDC (2021). “Nipah Virus Distribution Map.” Centers for Disease Control and Prevention, <https://www.cdc.gov/vhf/nipah/outbreaks/distribution-map.html> (son güncelleme 11.02.2021, erişim 22.12.2022)
- Civico, Marco (2021). “Covid-19 and Language Barriers.” Çalışma Notu no. 21-4, Ulster Üniversitesi, https://www.ulster.ac.uk/__data/assets/pdf_file/0010/931492/REAL21-4.pdf (erişim 22.12.2022)

- Federici, Federico Marco (Yay. Haz.) (2022). *Language as a Social Determinant of Health: Translating and Interpreting the Covid-19 Pandemic*. Cham: Palgrave Macmillan.
- Hu, Bei (2022). "Translation as an Ethical Intervention? Building Trust in Healthcare Crisis Communication." *Language as a Social Determinant of Health: Translating and Interpreting the Covid-19 Pandemic*. Federico Marco Federici (Yay. Haz.), 179-208. Cham: Palgrave Macmillan.
- Hyland, Ken (2010). "Constructing Proximity: Relating to Readers in Popular and Professional Science." *Journal of English for Academic Purposes*, 9: 116-127.
- Ghebreyesus, Tedros Adhanom (2020). "WHO Director-General's Speech at the Munich Security Conference." Dünya Sağlık Örgütü, <https://www.who.int/director-general/speeches/detail/munich-security-conference> (erişim 22.12.2022)
- Grist, James T.; Collier, Guillhem J; Walters, Huw ve diğerleri (2022). "The Investigation of Pulmonary Abnormalities Using Hyperpolarised Xenon Magnetic Resonance Imaging in Patients with Long-COVID." MedRxiv, <https://www.medrxiv.org/content/10.1101/2022.02.01.22269999v1.full> (erişim 22.12.2022)
- Laurence, Anthony (2018). AntConc (4.1.0 sürümü) [Bilgisayar Yazılımı] Tokyo, Japonya: Waseda Üniversitesi.
- Lee, Tong King ve Wang, Dingkun (Yay. Haz) (2022). *Translation and Social Media Communication in the Age of the Pandemic*, New York ve Abingdon: Routledge.
- Liao, Min-Hsiu (2013). "Popularization and Translation." *Handbook of Translation Studies, Cilt IV* Yves Gambier ve Luc van Doorslaer (Yay. Haz.), 130-133. Amsterdam ve Philadelphia: John Benjamins.
- (2016). "Popülerleştirme ve Çeviri." Cemre Zekiroğlu ve Duygu Tekgül (Çev.) *Handbook of Translation Studies Online*. Yves Gambier ve Luc van Doorslaer (Yay. Haz.), <https://benjamins.com/online/hts/articles/pop1.tr> (erişim 22.12.2022)
- Muz, Feyza Nehir Öznur (2019). "Nipah Virüs Salgınları." ESTÜDAM Halk Sağlığı Dergisi, 4(3): 398-403.
- Myers, Greg (2003). "Discourse Studies of Scientific Popularization: Questioning the Boundaries." *Discourse Studies*, 5(2): 265-279.
- Nelissen, Elisa ve McMartin, Jack (2023). "Localising Science News Flows in a Global Pandemic: Translational Sourcing Practices in Flemish Reporting on COVID-19 Vaccine Studies." *The Languages of COVID-19: Translational and Multilingual Perspectives on Global Healthcare*. Piotr Blumczynski ve Steven Wilson (Yay. Haz.), 95-109. New York ve Londra: Routledge.
- Knights, Felicity; Carter, Jessica; Deal, Anna; Crawshaw, Alison F; Hayward, Sally E.; Jones, Lucinda ve Hargreaves, Sally (2021). "Impact of COVID-19 on Migrants' Access to Primary Care and Implications for Vaccine Roll Out: A National Qualitative Study." *British Journal of General Practice*, 71, (709): e583–e595.
- O'Brien, Sharon; Cadwell, Patrick ve Lokot, Tetyana (2022). "Parallel Pandemic Spaces: Translation, Trust and Social Media." *Translation and Social Media Communication in the Age of the Pandemic*. Tong King Lee ve Dingkun Wang (yay. haz), 62-77. New York ve Abingdon: Routledge.

- Özdemir, Mine (2016). "Bilgi Çağında Ana Akım Medyaya Karşı Ortaya Çıkan Alternatif Medyanın Rolü ve Yükselen Yurttaş Gazeteciliği." İnönü Üniversitesi İletişim Fakültesi Elektronik Dergisi (İNİF E-Dergi), 1: 247-259.
- Park, Sora; Fisher, Caroline; Lee, Jee Young ve McGuinness, Kieran (2020). *COVID-19: Australian News and Misinformation*. Canberra: Canberra Üniversitesi Haber ve Basın Araştırma Merkezi, <https://nla.gov.au/nla.obj-2968804020/view> (erişim 22.12.2022)
- Pena-Díaz, Carmen (2022). "Managing Communication in Public Health: Risk^[1] Perception in Crisis Settings." *Language as a Social Determinant of Health: Translating and Interpreting the Covid-19 Pandemic*. Federico Marco Federici (Yay. Haz.), 267-292. Cham: Palgrave Macmillan.
- Pym, Anthony ve Hu, Bei (2022). "Trust and Cooperation through Social Media: COVID-19 Translations for Chinese Communities in Melbourne." *Translation and Social Media Communication in the Age of the Pandemic*. Tong King Lee ve Dingkun Wang (Yay. Haz.), 44-61. New York ve Abingdon: Routledge.
- Pym, Anthony; Hu, Bei; Karidakis, Maria; Hajek, John; Woodward-Kron, Robyn ve Amorati, Riccardo (2023). "Community Trust in Translations of Official COVID-19 Communications in Australia: An Ethical Dilemma Between Academics and News Media." *The Languages of COVID-19: Translational and Multilingual Perspectives on Global Healthcare*. Piotr Blumczynski ve Steven Wilson (Yay. Haz.), 110-127. New York ve Londra: Routledge.
- Robinson, Douglas (2017). *Translationality: Essays in the Translational-Medical Humanities*. Londra ve New York: Routledge.
- Runcieman, Alan James (2020). "Community Interpreting and the Covid-19 Crisis: Present Relevancy and Future Directions." *Tilburg Kültür Araştırmaları Makaleleri*, https://www.tilburguniversity.edu/sites/default/files/download/TPCS_242-Runcieman.pdf (erişim 22.12.2022)
- Schäffner, Christina (2012). "Rethinking Transediting." *Meta*, 57 (4): 866–883.
- Schwartz, Lisa M.; Woloshin, Steven; Andrews, Alice ve Stukel, Therese A. (2012). "Influence of Medical Journal Press Releases on the Quality of Associated Newspaper Coverage: Retrospective Cohort Study." *BMJ* 344, no. d8164: 1–11.
- Spoturno, María Laura (2002). "Translating the COVID-19 Pandemic Across Languages^[1] and Cultures: The Case of Argentina." *Language as a Social Determinant of Health: Translating and Interpreting the Covid-19 Pandemic*. Federico Marco Federici (Yay. Haz.), 93-118. Cham: Palgrave Macmillan.
- Stetting, Karen (1989). "Transediting – A New Term for Coping with the Grey Area between Editing and Translating." *Proceedings from the Fourth Nordic Conference for English Studies*. Graham Caie (Yay. Haz.), 371–382. Kopenhag: Kopenhag Üniversitesi.
- Sütçü, Cem S. ve Bayrakçı, Serkan (2014). "Sosyal Medya Gazeteleri Nasıl Etkiliyor? Haberlerin Twitter'da Yayılması Üzerine Bir Araştırma." *Turkish Online Journal of Design, Art and Communication*, 4(2): 40-42.

- Şan, Filiz ve Kahraman Duru, Rana (2020). "COVID 19 Koşullarında Sağlık Çevirmenliği Hizmetleri ve Toplum Çevirmenliğinde 'Yeni Normal'i Düşünmek." *RumeliDE Dil ve Edebiyat Araştırmaları Dergisi*, 20: 816-843.
- Tekgül, Duygu (2019). "Popularization through Translation in the New Media: The Case of Düşünbil." *Çeviribilim ve Uygulamaları Dergisi*, (25): 71-86.
- Van Dijck, José ve Alinejad, Donya (2022). "Translating Knowledge, Establishing Trust: The Role of Social Media in Communicating the COVID-19 Pandemic in the Netherlands". *Translation and Social Media Communication in the Age of the Pandemic*. Tong King Lee ve Dingkun Wang (Yay. Haz), 26-43. New York ve Abingdon: Routledge.
- van Doorslaer, Luc (2010). "Journalism and Translation." *Handbook of Translation Studies, Cilt I*. Yves Gambier ve Luc van Doorslaer (Yay. Haz.), 180-184. Amsterdam ve Philadelphia: John Benjamins.

EK: KAYNAK VE EREK METİNLER

KM1

McKie, Robin (2020). "Scientists Ask: Could Summer Heat Help Beat Covid-19?" *The Guardian*, 5 Nisan, <https://www.theguardian.com/world/2020/apr/05/scientists-ask-could-summer-heat-help-beat-covid-19> (erişim 22.12.2022)

KM2

Oltermann, Philip (2020). "Scientist Behind BioNTech/Pfizer Vaccine Says It Can End Pandemic," *The Guardian*, 12 Kasım, <https://www.theguardian.com/world/2020/nov/12/scientist-behind-biontech-pfizer-coronavirus-vaccine-says-it-can-end-pandemic> (erişim 22.12.2022)

KM3

Kollowe, Julia (2021). "Pharmaceutical Giants are not Ready for Next Pandemic, Report Warns," *The Guardian*, 26 Ocak, <https://www.theguardian.com/science/2021/jan/26/pharmaceutical-giants-not-ready-for-next-pandemic-report-warns> (erişim 22.12.2022)

KM4

Grover, Natalie (2021). "Delta Covid Variant may be Edging Race Against Vaccines," *The Guardian*, 27 Haziran, <https://www.theguardian.com/world/2021/jun/27/delta-covid-variant-may-be-edging-race-against-vaccines> (erişim 22.12.2022)

KM5

Sample, Ian (2021). "Flu Jab May Reduce Severe Effects of Covid, Suggests Study" *The Guardian*, 12 Temmuz, <https://www.theguardian.com/science/2021/jul/12/flu-jab-may-reduce-severe-effects-of-covid-suggests-study> (erişim 22.12.2022)

KM6

Grover, Natalie (2021). "Jabbed Adults Infected with Delta 'Can Match Virus Levels of Unvaccinated'" *The Guardian*, 19 Ağustos, <https://www.theguardian.com/world/2021/aug/19/jabbed-adults-infected-with-delta-can-match-virus-levels-of-unvaccinated> (erişim 22.12.2022)

KM7

Sample, Ian (2021). "Pfizer Covid Pill 'Can Cut Hospitalisations and Deaths by Nearly 90%'" *The Guardian*, 5 Kasım, <https://www.theguardian.com/business/2021/nov/05/pfizer-covid-pills-highly-effective-at-preventing-deaths-trial-suggests> (erişim 22.12.2022)

KM8

Gregory, Andrew (2021). "Omicron Covid Variant Poses Very High Global Risk, Says WHO" *The Guardian*, 29 Kasım 2021, <https://www.theguardian.com/world/2021/nov/29/omicron-covid-variant-poses-very-high-global-risk-says-who> (erişim 22.12.2022)

KM9

Vidal, John (2022). "Spread of 'Free Range' Farming may Raise Risk of Animal-Borne Pandemics," *The Guardian*, 23 Haziran, <https://www.theguardian.com/environment/2022/jun/23/free-range-extensive-farming-may-risk-more-animal-borne-pandemics-than-intensive-factory-farming-study> (erişim 22.12.2022)

KM10

Devlin, Hannah (2022). "Long Covid Study Finds Abnormality in Lungs that could Explain Breathlessness" *The Guardian*, 29 Ocak, <https://www.theguardian.com/society/2022/jan/29/long-covid-study-finds-abnormality-in-lungs-that-could-explain-breathlessness> (erişim 22.12.2022)

EM1

Diken (2020). "Uzmanlar: Virüsün Yayılması Yazın Yavaşlasa Bile Salgına Etkisi Çok Küçük Olur" *Diken*, 5 Nisan, <https://www.diken.com.tr/uzmanlar-virusun-yayilmasi-yazin-yavaslasa-bile-salgina-etkisi-cok-kucuk-olur/> (erişim 22.12.2022)

EM2

Diken (2020). "BioNTech'in CEO'su Uğur Şahin: Evet, Aşımız Bu Salgını Bitirebilir" *Diken*, 13 Kasım, <https://www.diken.com.tr/biontechin-ceosu-ugur-sahin-evet-asimiz-bu-salgini-bitirebilir/> (erişim 22.12.2022)

EM3

Diken (2021). "Rapor: İlaç Devleri Bir Sonraki Pandemiye Hazır Değil" *Diken*, 26 Ocak, <https://www.diken.com.tr/rapor-ilac-devleri-siradaki-pandemiye-hazir-degil/> (erişim 22.12.2022)

EM4

Diken (2021). "Virüs Aşılarda Yarışıyor: Delta Varyantı 5-10 Saniyelik Konuşma ile Bulaşabilir" *Diken*, 28 Haziran, <https://www.diken.com.tr/virus-asilarla-yarisiyor-delta-varyanti-5-10-saniyelik-konusma-ile-bulasabilir/> (erişim 22.12.2022)

EM5

Diken (2021). "Grip Aşısı, Corona Virüsün Bazı Ciddi Etkilerini Azaltıyor Olabilir" *Diken*, 12 Temmuz <https://www.diken.com.tr/grip-asisi-corona-virusun-bazi-ciddi-etkilerini-azaltiyor-olabilir/> (erişim 22.12.2022)

EM6

Diken (2021). "Sürü Bağışıklığı Hedefi Hayal Mi: Aşılılarda Endişe Veren Virüs Miktarı" *Diken*, 19 Ağustos <https://www.diken.com.tr/suru-bagisikligi-hedefi-hayal-mi-asililarda-endise-veren-virus-miktari/> (erişim 22.12.2022)

EM7

Diken (2021). "Pfizer'e Göre Covid-19 İlacı Hastaneye Yatış ve Ölüm Riskini Yüzde 89 Azaltıyor" *Diken*, 5 Kasım <https://www.diken.com.tr/pfizere-gore-covid-19-ilaci-hastaneye-yatis-ve-olum-riskini-yuzde-89-azaltiyor/> (erişim 22.12.2022)

EM8

Diken (2021). "DSÖ Alarm Verdi: Omicron Çok Yüksek Risk Teşkil Ediyor, Hazırlıklı Olun" *Diken*, 29 Kasım
<https://www.diken.com.tr/dso-alarm-verdi-omicron-cok-yuksekk-risk-teskil-ediyor-hazirlikli-olun/>
(erişim 22.12.2022)

EM9

Diken (2022). "Rapor: Hayvanların 'Serbest Gezdiği' Çiftlikler Salgınları Artırabilir" *Diken*, 24 Haziran,
<https://www.diken.com.tr/rapor-hayvanlariin-serbest-gezdigi-ciftlikler-salginlari-artirabilir/> (erişim
22.12.2022)

EM10

Diken (2022). "'Uzun Covid' Araştırması: Nefes Darlığı Yaşayanların Akciğerlerinde 'Mikro Hasar'" *Diken*,
29 Ocak, <https://www.diken.com.tr/uzun-covid-arastirmasi-nefes-darligi-yasayanlariin-akcigerlerinde-mikro-hasar/> (erişim 22.12.2022)

Prof. Dr. Soner Akpınar

**ÇAĞDAŞ
TÜRK ROMANINDA
6-7 EYLÜL OLAYLARI**

Rumlar Etnisite ve Kimlik

Günce Yayınları

MUNİS FAİK OZANSOY

Yaşamı, Yapıtları, Sanatı

H. Yasemin Mumcu

Günce Yayınları

FAİK ÂLİ OZANSOY

YAŞAM ÖYKÜSÜ, YAPITLARI VE ŞAIRLİĞİ

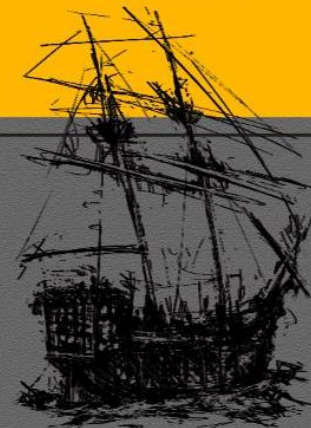
DOÇ. DR. SEVİM KARABELA ŞERMET

Günce Yayınları

Dr. Murat Gür

**H. Tahsin Nuri'nin
Yiğitler Romanı ve
İzdivaç Dergisindeki
Öyküleri**

Günce Yayınları